

Uilen wachten in de loods

Jawel, in Knesselare is Uilenspiegel geboren. En nergens anders. Hij werd er ook gedoopt. Driemaal op één dag zelfs. Dat verhaal werd alvast bijna 175 jaar geleden in Nederland en Vlaanderen zo genoteerd. En veel gelezen. Uilenspiegel nestelde zich nadien in het folkloreleven van het dorp, maar ook in de kunst, het verenigingsleven, de journalistiek en... de gemeenteloods. Echt gebeurd.

De eerste verhalen over de schalkse figuur Tijl Uilenspiegel verschenen rond 1500 in Duitsland. Volgens die oude verhalen zou Uilenspiegel geboren zijn in Kneitlingen, nabij Braunschweig, en gestorven in Mölln (1350), tussen Hamburg en Lübeck. De eerste Vlaamse varianten op dat verhaal werden een paar tientallen jaren later gedrukt. Vooral in de negentiende eeuw, de eeuw van de romantiek, groeide de belangstelling voor het verleden en werd de figuur Uilenspiegel weer populair.

▲ In 1841 verschijnt in 's Gravenhage (nu Den Haag), op verzoek van de Nederlandse Maatschappij voor Schoone Kunsten het boek *Uilenspiegel*. De eerste zin spreekt voor zich...

De naam Uilenspiegel

Wetenschappers zijn het nog niet eens over de oorsprong van de naam. Voor de enen is hij geïnspireerd op de uil, een symbool van domheid (Jeroen Bosch schilderde vaak uilen bij zijn domme personages; het woord “uilskuiken” en het gezegde “’t is een uil” spreken voor zich). In de spiegel zien mensen zich zoals ze zijn: “zo dom als een uil”. Anderen opteren voor een meer taalkundige verklaring. Volgens Marnix Beyen lijkt de naam afgeleid te zijn van de Neder-Duitse uitdrukking ‘ul en spiegel’, wat zoveel betekent als ‘kus m’n gat’...

Meer bekendheid verwierf de figuur pas na de publicatie van het boek van Charles de Coster: *La Légende et les Aventures héroïques, joyeuses et glorieuses d’Uilenspiegel et de Lamme Goedzak au pays de Flandres et ailleurs* (1867). De Coster, geboren in München (1827), had een Vlaamse vader en een Waalse moeder. Hij koesterde grote sympathie voor de Vlaamse cultuur en taal. Hij liet Tijl geboren worden en sterven in het West-Vlaamse Damme.

De Tijl van de Coster is meer dan een gulhartige kwajongen. De Coster maakte er een Vlaamse vrijheidsstrijder van, die aan de zijde van de Geuzen tegen de Spaanse overheersing vocht, en bijgestaan werd door zijn goedmoedige dikke vriend Lamme Goedzak en zijn vriendin en zoogzuster Nele. Een soort Vlaamse Ivanhoe of Willem Tell, zeg maar. De vader van Tijl sterft immers op de brandstapel...

Geen wonder dat dit boek over een vrijheidsheld met veel sympathie werd onthaald door de op dat moment flink groeiende Vlaamse Beweging.

Held

De eerste Nederlandse vertaling van het boek van Charles de Coster verscheen in 1896. Nadien werd Uilenspiegel almaar meer met Vlaanderen geassocieerd. Hij werd het symbool van verschillende politieke strekkingen: de flaminganten en de Belgische patriotten, de katholieken en de vrijzinnigen, de nazi's én de communisten. Hij werd gebruikt in de propaganda van blauwen en roden, witten en zwarten.

Uilenspiegel werd de hoofdfiguur in een Vlaamse tv-serie en film (1961) en in toneelstukken (Hugo Claus, 1965). Willy Vandersteen maakte er een stripfiguur van. Hij werd afgebeeld op tinnen potten, glasramen, drinkbekers, uitstalramen, en zijn naam werd gegeven aan tal van straten en pleinen, hotels, restaurants en verenigingen. Uilenspiegel inspireerde trouwens overal in Europa wel cineasten, componisten (Richard Strauss, Maximilian Steinberg) en andere kunstenaars.

Ook wetenschappers blijven geboeid door de figuur. Marnix Beyen publiceert in 1998 *Held voor alle werk. De vele gedaanten van Tijn Uilenspiegel*. Jozef Janssens bun-

delde een jaar later veel informatie in *Uilenspiegel. De wereld op zijn kop*.

Uilenspiegel en Knesselare

Terug naar Knesselare. Hoe komt het dat de figuur Uilenspiegel aan dit dorp werd gelinkt? Joseph Octave Delepierre (1802-1879), auteur, historicus en archivaris in Brugge, schreef twee boeken over Uilenspiegel (1840, 1845). Hij liet Tijn geboren worden in Knesselare (als alternatief voor Kneitlingen) en sterven in Melle (als alternatief voor Möln). Hiermee transformeerde hij zijn held in een Vlaamse boerenjongen, die ook door de intellectuele burgerij werd gesmaakt.

Dat moeten ze in Knesselare ook geweten hebben. De oudste sporen van Uilenspiegellevens in Knesselare vinden we in oude folklorestoeten. In een grote historische stoet van 5 oktober 1887 loopt een groep mee onder de naam: 'Een grap van Uilenspiegel, die in Knesselare geboren werd'.

Ook in de inhuldigungsstoet van E.H. Van Durme, bijna vijftig jaar later (1935) liep een Uilenspiegelgroep mee.

▲ De Knesselarese Strijdbroeders in de stoet voor pastoor Van Durme (1935). Op de foto Robert Schelstraete, Emiel Speeckaert, Victor Crappé, Jozef Van Hooreweghe, Paula Buyse, Germaine Van de Castele, Maurits Cooreman, Jules Strobbe, Victor De Waele en Robert Buyse. Zittend en liggend: Emiel Buyse, Remi Cooreman en Maurits Verheye.

◀ De reus Uilenspiegel klaar voor het vertrek in de stoet van de Dekenij Tijl.

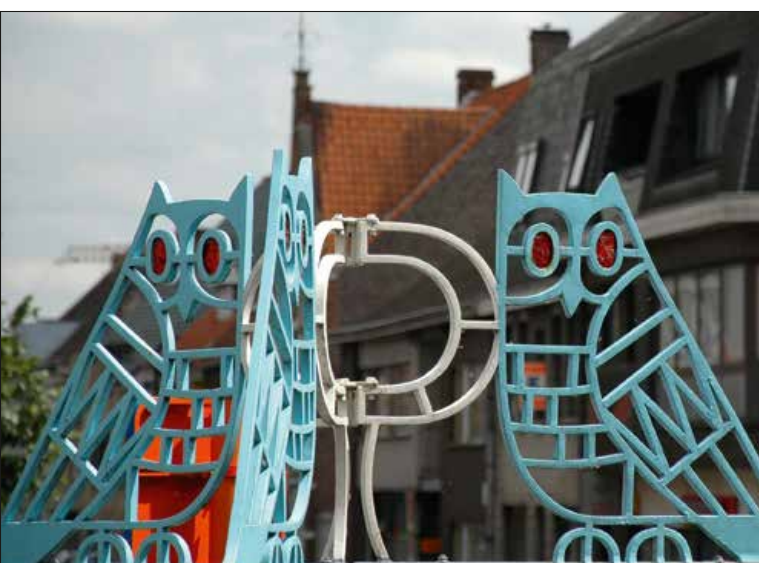
Dat gebeurde ook in 1946, in de stoet voor de 105-jarige Constant De Lichte.

De reus

In oktober 1951 werd een nieuwe reus Tijl Uilenspiegel met veel plechtigheid gedoopt en gehuldigd, ter gelegenheid van de kermis in de Kloosterstraat. De kolos was een creatie van Omer Buyse en andere leden van de heemkundige Kring, noteert gemeentesecretaris René Sierens, op dat moment voorzitter van de heemkundige kring van Knesselare. (Luc Stockman, *Appeltjes van het Meetsjesland*, 1985).

Kunstenaars

De Uilenspiegelfiguur inspireerde ook wel de lokale kunstenaars. Edgard Buyse schildert meerdere keren Uilenspiegel.

▲ Kunstenaar Edgard Buyse gebruikt de Uilenspiegelfiguur in tal van grafische werken.

Uilenspiegelroute

In het tijdschrift van de Vlaamse Toeristenbond (VTB, 1974) schreef Bert Peleman het artikel *Knesselare: een Uilennest!*. Dit gebeurde naar aanleiding van de start van de VTB-Uilenspiegelroute. 'Hoewel Damme, vooral sinds De Coster's epos uit 1867 duidelijk de bovenhand op Knesselare heeft gehaald, lijkt het ons nog steeds de moeite waard dat ook Knesselare ergens een gedenksteen zou oprichten of een afdoend bewijs zou leveren van Uilenspiegels geboorte binnen zijn grondgebied... Alle beweringen van Tijlspeurders ten spijt herontdekte een kranige groep Knesselaren waar juist in Vlaanderen Uilenspiegels wieg heeft gestaan'.

Argumenten zag Peleman in de gedichtenbundel *Tijl Uilenspiegel* in Vlaanderen, in Ierland geschreven door de Jezüiet Emile Fleeckers (1877-1948). In *Zeven dorpen van te lande* schrijft die: 'Wilt ge alleen de waarheid

▲ Sinds de inhuldiging van het nieuwe gemeentehuis (1976) herinnert dit kunstwerk aan de inkom ons aan de Uilenspiegelhistorie.

loven, Knesselare is de eer bevallen Tijls wieg te zijn geweest! Knesselare, Knesselare! Een tweede bewijs hiervan meent Peleman te vinden in de aanvangsregels van het boekje van Delepierre.

Uilenspiegelgroep

Binnen de Rederijkerskamer ging een jongerenwerkgroep in die jaren 1970 op zoek naar meer over die Knesselarese roots van Tijn. Greta Arnaut, Rik en Johan Gussé, Jan Magerman en Geert Van Ryckeghem verzamelden info, trokken naar Damme, ontvingen in Knesselare Duitse Uilenspiegelvorsers (1975). Ze gingen ook zelf naar Duitse Uilenspiegeldorpen en -steden en organiseerden een druk bijgewoonde Uilenspiegelavond in de gemeentelijke feestzaal, met zo'n 300 aanwezigen (1976). Knesselare werd lid van de *Freundeskreis der Eulenspiegelstädte*.

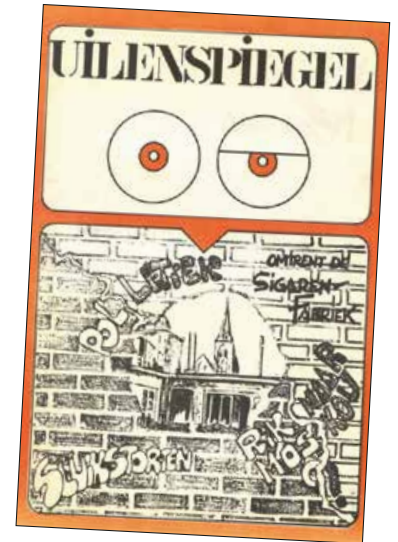
In 1976 was het feest. Op De Plaats werd het Uilenspiegelmonumentje ingehuldigd met een stoet, een tentoonstelling, een academische zitting en een volksfeest. Prominente Uilenspiegelvorsers uit Vlaanderen en Duitsland (Mölln, Schöppenstedt, Braunschweig)

werden ontvangen op het gemeentehuis, verenigingen als de KLJ vormden een Uilenspiegeldansgroep, Gerard Van de Castele componeerde een *Uilenspiegelmars*. Van op het balkon werden Uilenspiegelkoeken naar de menigte gegoid.

Nadien volgen nog een aantal Uilenspiegelactiviteiten. Het blad *Uil en Spiegel*, gestopt in 1978, werd van 1980

▲ De volksdansgroep "Tijn en Nele" en de Uilenspiegelavond (1976).

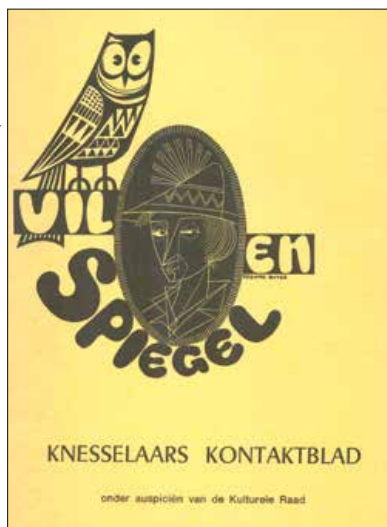
▲ Het tijdschrift Uilenspiegel verscheen van 1980 tot 1986. Even nestelde de redactiegroep zich in de raadzaal van het gemeentehuis. Op de foto Philip Timmerman, Karel Arnaut, Geert Van Ryckeghem, Gab Van den Brande, Renaat De Blaere, Dirk Van Ryckeghem, Jan Magerman, Dominique Vercreaeye (staand), Piet Labath, Leen Arnaut, Rik Saey, Gerard De Spiegelaere en Jan Van de Castele (zittend).

tot 1986 voortgezet als driemaandelijks tijdschrift onder de naam *Uilenspiegel*.

Niet zo lang geleden werd het Uilenspiegelmonument (de zuil op De Plaats) in de prak gereden. Het was voor een behoorlijke som verzekerd en het gemeentebestuur gaat op zoek naar een besteding van de centen. De blauwe uilen wachten momenteel in de gemeenteloods op een nieuwe bestemming.

▲ De uilen van Knesselare, in de gemeenteloods geduldig wachtend op een nieuwe toekomst...

Van 1970 tot 1978 ► verscheen het blad *Uilen Spiegel* (gele koft). Het publiceerde een hele reeks artikelen over de figuur Uilenspiegel, maar ook algemene artikelen over Knesselare. Samenstellers van het eerste nummer waren Arnold Strobbe, Kris Van Daele, Antoine Van Maldeghem en Dirk Van Ryckeghem, leden van de Strijdbroeders.